

УДК 658.152:005.22:631.11(045)

Однорог М. А.

Технологіко-економічний коледж

Білоцерківського національного аграрного університету

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Досліджено теоретичні питання методики оцінки інвестиційної привабливості та забезпечення сільськогосподарських підприємств в аграрному секторі. У статті обґрунтовано методику комплексної оцінки інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, що заснована на використанні системи підрахунків. Запропоновано методику оцінки використання інвестицій, яка дозволяє досить об'єктивно оцінити діяльність сільськогосподарських підприємств з урахуванням їх ресурсозабезпечення. Матеріал статті орієнтований на широку аудиторію науковців, викладачів, працівників державних органів виконавчої влади та студентів вузів.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, аграрний сектор, інвестиційне забезпечення, інвестиційна привабливість, оцінка.

Постановка проблеми. Інтеграція України у світове співтовариство вимагає нового рівня розвитку національної економіки, подолання впливу негативних факторів, що стримують економічне зростання. Цього можна домогтися за рахунок реалізації інвестиційних програм, що сприяють появі і успішному закріпленню конкурентних переваг національної економіки.

У ринкових умовах найважливішим завданням на мікроекономічному рівні є оцінка інвестиційної привабливості та забезпечення сільськогосподарських підприємств з позиції фінансової стійкості та ефективності здійснення ними процесів відтворення.

Сучасне поняття інвестиційної привабливості сільськогосподарського підприємства АПК передбачає найбільш ефективне використання його ресурсного потенціалу, засноване на необхідності врахування фінансових потоків, дебіторської заборгованості і власності із застосуванням нових методів аналізу, що сприяють процесу розвитку в сільському господарстві.

Однією з характерних тенденцій розвитку світової цивілізації є процес гармонізації міжнародного обліково-фінансового законодавства, що набирає силу. Звідси виникає реальна необхідність вдосконалення обліково-інструментальної бази інвестиційного аналізу, розробки адаптивних методик його проведення, що дають можливість оцінити сільськогосподарське підприємство і врахувати вимоги потенційних інвесторів.

У цьому відношенні домінуючу роль грає обліково-аналітичне забезпечення оцінки вартості підприємства на основі дослідження грошових потоків.

В даний час розроблено показники, що визначають ефективність виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств АПК, розраховані на базі історичної звітності та використовуються в процесі інвестиційного аналізу та прогнозування. Розробка ж методики визначення майбутніх грошових потоків і використання інструментів бухгалтерського інжинірингу з метою надання інвесторам об'єктивної та доступної інформації про інвестиційну привабливість господарюючого суб'єкта дозволить визначити вартість, яка може бути орієнтиром рішень про інвестування коштів в майновий комплекс підприємства.

Наявність невирішених питань у галузі дослідження інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств зумовило необхідність системного узагальнення та розвитку теоретико-

методичних положень обліково-аналітичного забезпечення оцінки інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств в рамках концептуальних облікових підходів до оцінки вартості підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми методики оцінки інвестиційної привабливості та забезпечення сільськогосподарських підприємств в аграрному секторі розглядають у своїх дослідженнях В. Алексійчук, В. Андрійчук, Н. Бабаніна, А. Борщ, Н. Внукова, П. Гайдучкий, О. Гудзь, І. Гуцал, М. Дем'яненко, О. Євтух, Ш. Ібатуллин, С. Кручок, В. Лагутін, П. Лайко, М. Малік, В. Месель-Веселяк, П. Саблук, М. Савлук, Р. Слав'юк, А. Стельмащук, І. Чапко, Г. Черевко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У реальному секторі економіки необхідною ланкою відтворювального процесу є заміна зношених основних засобів новими, яка здійснюється шляхом акумулювання щорічних амортизаційних відрахувань та використання їх на придбання нових або модернізацію діючих виробничих потужностей. Однак ці можливості відносно невеликі і помітне розширення виробництва може бути забезпечено тільки за рахунок нових вкладень коштів, що спрямовуються як на створення нових виробничих потужностей і робочих місць, так і на вдосконалення техніки і технології виробництва.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення змісту та сутності методики оцінки інвестиційної привабливості та забезпечення сільськогосподарських підприємств в аграрному секторі.

Виклад основного матеріалу. Для ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств в Україні необхідно мати адекватну ринковим відносинам систему подання облікової інформації, що дозволяє з максимальною віддачею використовувати всі наявні ресурси. Власність є основоположною економічною категорією в умовах ринкової економіки. Ринкова економіка, передбачає наявність альтернатив, вимагає здійснювати вибір ресурсів, джерел фінансування, форм і способів інвестицій.

Для того щоб досліджувати концептуальні облікові підходи до оцінки вартості підприємства як майнового комплексу необхідно інформаційну систему розбити на три підсистеми.

Інвестиційний клімат сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, є динамічний ряд

сукупності природнокліматичних, агробіологічних, соціально-економічних, екологічних, політичних умов, що визначають обсяг і темпи залучення інвестиційних вкладень в основний капітал підприємства.

Інвестиційний клімат сільськогосподарського підприємства складається з двох компонентів – інвестиційної активності та інвестиційної привабливості підприємства. Інвестиційна активність підприємства являє собою рівень інтенсивності залучення інвестиційних вкладень.

Інвестиційний процес починається з формування грошових коштів і закінчується створенням реальних активів у формі виробничих будівель і споруд, обладнання та технології, об'єктів побутової та соціальної інфраструктури.

Розробка стратегічних напрямів інвестиційної діяльності пов'язана з визначенням як співвідношення різних форм інвестування на конкретних етапах перспективного періоду, так і профілю спрямованості інвестиційної діяльності, включаючи її галузеву складову [2, с. 255].

Чим нижче оцінюваний ризик, вище соціально-економічна значимість інвестицій, тим більш інвестиційно привабливим вважається об'єкт інвестування. Однак ряд галузей української економіки взаємовиключають виконання двох зазначених умов. Наприклад, в аграрному секторі висока соціально-економічна значимість інвестиційних проектів найчастіше пов'язана з високими ризиками інвестування.

Більшість методик оцінки інвестиційної привабливості розроблені кредитними установами і включають в себе оцінку фінансових показників і суб'єктивних показників, що характеризують кредитну історію і репутацію позичальника. У цих умовах сільськогосподарські підприємства потрапляють в явно не вигідне становище, так як специфічні особливості сільськогосподарського виробництва (залежність від кліматичних умов, значна протяжність виробничого циклу і т. д.) не дозволяють показувати прийнятний для більшості інвесторів рівень ризику [5, с. 125].

У цих умовах надзвичайно актуальним видається необхідність розробки методики оцінки інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств як окремих елементів мікроекономічного середовища. Одним з обов'язкових умов ефективності методики є облік впливу специфічних факторів виробництва та сучасні тенденції розвитку аграрної сфери.

Розробка методики здійснювалася на матеріалах Київської області. Об'єктом дослідження виступали сільськогосподарські підприємства, інвестори і фінансово-кредитні установи як елемент мікроекономічної системи регіону. Предмет дослідження – об'єктивні фактори, які враховують потенційні інвестори в процесі прийняття рішення про початок фінансування проектів.

Методи дослідження – економіко-математичний, монографічний, статистичний, діагностичні інтерв'ювання співробітників.

Очікуваний прямий ефект – підвищення об'єктивності оцінки інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств АПК Київської області; підвищення надійності інвестиційних вкладень. Очікуваний непрямий ефект – збільшення обсягу інвестицій в сільське господарство, підвищення ефективності діяльності підприємств АПК регіону; підвищення рівня соціального розвитку на селі.

В якості вихідної інформації для розробки методики використано аналітичні матеріали, отри-

мані в результаті вивчення нормативно-правових актів [3, с. 61], прикладних програм з оцінки фінансового стану підприємств та ефективності інвестиційних проектів, методик оцінки кредитоспроможності позичальника, що використовуються ПАТ «Банк «Київська Русь» і ПАТ «АКБ «КІІВ» та інших матеріалів, що стосуються даної теми [4, с. 285].

Аналіз вихідної інформації дозволив виділити 4 групи показників, які дозволяють оцінити інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств, з урахуванням специфічних особливостей виробництва: показники фінансової стійкості, ефективності діяльності, кредитоспроможності позичальника та організаційно-економічні показники.

В основу 1-ї групи покладено методику розрахунку показників фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників. Для розрахунку показників фінансового стану підприємств використовуються дані бухгалтерського балансу річної бухгалтерської звітності.

У 2-у групу для створення більш повної картини про ефективність діяльності підприємства був узятий досить великий обсяг показників зі звіту про фінансові результати (форма № 2) і з бухгалтерського балансу (форма № 1) річної бухгалтерської звітності. Потім всі вони були згруповані в три підгрупи: огляд результатів діяльності організації; аналіз рентабельності; показники ділової активності (оборотності).

В основу 3-ї групи показників лягла методика аналізу кредитоспроможності, використовувана ПАТ «Банк «Київська Русь».

Перші 3 групи показників є загальноприйнятими при оцінці інвестиційної привабливості підприємств будь-яких галузей. Тому при розробці методики зазначені групи не зазнали значних змін, а були доповнені і адаптовані для цілей аналізу. Показники четвертої групи відображають специфічні особливості сільськогосподарського виробництва. Наявність даної групи значною мірою відрізняє розроблену методику від інших методик оцінки інвестиційної привабливості, що використовуються в практиці управління фінансами.

Відбір показників у четверту групу проводився з використанням кореляційного аналізу. Для проведення аналізу були відібрані сільськогосподарські підприємства Київської області, по кожному з яких було обрано 30 організаційно-економічних показників. Результативним фактором при проведенні кореляційного аналізу виступав інтегральний показник фінансового становища підприємства, отриманий на основі аналізу перших двох груп показників.

На підставі проведеної оцінки з урахуванням результатів, отриманих при аналізі зазначених вище чотирьох груп показників, був виведений комплексний критерій інвестиційної привабливості (індекс інвестиційної привабливості), який визначається на основі питомої ваговій категорії кожної групи та суми балів, отриманих в результаті розрахунку і оцінки відповідно з шкалою.

Підсумкова оцінка всіх 4 груп показників інвестиційної привабливості підприємства отримана як середньозважене значення якості ключових показників. Кожен з показників у ході аналізу оцінювався за п'ятибальною шкалою від -2 (дуже погано) до +2 (ідеально).

Далі визначався вплив кожного показника на його вагу в підсумковій оцінці, після чого отримані дані підсумовувалися. Залежно від значення

отриманого індексу підприємство може бути віднесено до одного з 5 класів інвестиційної привабливості.

Підприємства, віднесені до одного із класів інвестиційної привабливості, як правило, стикаються з приблизно однаковими проблемами в рамках групи, що дозволяє пропонувати ряд стандартних для кожної групи заходів з підвищення інвестиційної привабливості. В основу виділення п'яти класів інвестиційної привабливості було покладено методику визначення групи фінансового стану боржника [1, с. 155].

Попередній аналіз показників четвертої групи виявив необхідність більш розширеного підходу до класифікації підприємств. У результаті в кожному класі були виділені ще п'ять груп підприємств за рівнем інвестиційної привабливості.

З використанням розробленої методики було проведено аналіз інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств регіону за останні чотири роки.

Аналіз показав, що за досліджувані чотири роки частка підприємств, що мають нормальний і хороший рівень інвестиційної привабливості, збільшується. Питома вага груп підприємств з незадовільним і поганим класами інвестиційної привабливості скорочується.

Аналіз результатів використання методики оцінки кредитоспроможності, застосовуваної ПАТ «Банк «Київська Русь», показує, що у 2013 р. тільки 3% сільськогосподарських підприємств АПК Київської області є кредитоспроможними (відповідно до розробленої методики, це підприємства з відмінним класом інвестиційної привабливості). Частина підприємств, що відносяться до гарного класу інвестиційної привабливості, за методикою оцінки кредитоспроможності мають середній ризик кредитування. Всі інші сільськогосподарські підприємства Київської області є некредитоспроможними, виробляючи при цьому продукцію, реалізуючи різні інвестиційні проекти і маючи у власності значні обсяги ліквідного майна.

Порівняння результатів, отриманих з використанням розробленої методики та методики оцінки кредитоспроможності ПАТ «Банк «Київська Русь» і АТ «МІСТО БАНК», доводить завищену оцінку ризику неповернення вкладених коштів. Це обумовлено оцінкою тільки фінансових показників. Облік основних організаційно-економічних показників дозволяє більш об'єктивно оцінити рівень інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, враховуючи при цьому специфічні особливості галузі.

Висновки і пропозиції. Існуючі методики оцінки рівня інвестиційної привабливості значною мірою орієнтовані тільки на аналіз фінансових показників діяльності. Враховуючи специфічні особливості сільськогосподарського виробництва, результати оцінки для сільськогосподарських підприємств часто є заниженими і не об'єктивними.

Експрес-методика оцінки інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств АПК Київської області була розроблена на замовлення Міністерства аграрної політики і продовольства України. Методика проаналізована фахівцями Міністерства, АТ «МІСТО БАНК». За результатами аналізу отримані позитивні висновки та рекомендації до використання.

Вихідною інформацією для розробки методики послужили нормативні акти, програмні продукти, наукова література та інші джерела, що від-

носяться до аналізу фінансового стану та оцінки інвестиційної привабливості підприємств.

Розроблена методика є результатом комплексного підходу до механізму оцінки інвестиційної привабливості, що використовується на практиці. Відмінною особливістю методики є включення в аналіз групи організаційно-економічних показників, що дозволяють врахувати специфічні особливості сільськогосподарського виробництва.

Результати апробації розробленої методики та їх порівняння з результатами оцінки на основі традиційних методик показали доцільність більш розширеного підходу до визначення рівня інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

Методика дозволяє оцінити рівень інвестиційної привабливості підприємств з урахуванням специфічних особливостей сільськогосподарського виробництва шляхом оцінки фінансових показників діяльності в комплексі з організаційно-економічними показниками. Це дозволяє потенційному інвестору з більшою вірогідністю визначити реальні можливості і ризики інвестування.

Дана методика може бути використана інвесторами при оцінці альтернативних варіантів вкладення інвестиційних ресурсів, керівниками підприємств – для аналізу та моніторингу рівня інвестиційної привабливості з метою його підвищення, регіональними властями – для моніторингу рівня соціально-економічного становища підприємств галузі.

Особливості організації облікової системи підприємства для цілей прийняття інвестиційних рішень залежать не тільки від фази життєвого циклу, але і від стратегії розвитку підприємства, управління ризиком, а також від урахування впливу зовнішніх і внутрішніх факторів протягом інвестиційного циклу.

Для врахування впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств АПК необхідно вивчити основні виробничо-аналітичні індикатори сільськогосподарської діяльності з метою розробки бухгалтерської моделі методів визначення вартості сільськогосподарського підприємства як майнового комплексу.

За результатами проведеного аналізу на сільськогосподарських підприємствах АПК Київської області нами були виявлені індикатори, що впливають на діяльність агробізнесу і відповідно наявна класифікація факторів вимагає конструктивних змін з урахуванням умов проведення аналізу інвестиційної привабливості.

До виробничо-матеріальним віднесені індикатори, які є компонентами виробництва сільськогосподарської продукції. Другий блок об'єднує індикатори, які фактом свого існування зобов'язані ринку.

Викладені вище принципові позиції в області визначення впливу різних виробничо-аналітичних індикаторів сільськогосподарського виробництва можна використовувати в розробці моделі методів оцінки вартості підприємства як майнового комплексу, з метою агрегування всієї сукупності факторів макро- і мікросередовища, що впливають на інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання.

Для характеристики обліку та аналізу інвестиційної привабливості сільськогосподарського підприємства використовуються такі індикатори як час, ризик, відчутні і невовимі активи, конкурентне середовище, внутрішні виробничі та господарські особливості, а також процес визначення

вартості підприємства як майнового комплексу відповідно з економічними концепціями оцінки майна.

Точність розрахунку запропонованих показників: дисконтних, комплексних і показників, які не враховують фактор часу, значною мірою залежатиме від об'єктивності та достовірності грошових потоків і дисконтної ставки.

Найбільш визнаним підходом до оцінки вартості будь-якого сільськогосподарського підприємства з боку інвесторів є підхід з позицій доходів, так як саме отримання прибутку від вкладених коштів цікавить потенційних інвесторів. Крім того, вартість підприємства визначається головним чином його доходами. Діяльність підприємства можна представити як серію майбутніх грошових потоків, що виникають в результаті оцінки вартості підприємства.

У результаті розрахунку чистих грошових потоків протягом інвестиційного циклу і остаточної

термінальної вартості сільськогосподарського підприємства АПК можна визначити, яке підприємство є найбільш інвестиційно привабливим.

Капітальні вкладення являють собою витрати на відтворення основних фондів або інвестиції в основний капітал. До складу капітальних вкладень входять витрати на нове будівництво, реконструкцію, розширення і технічне переозброєння діючих підприємств, а також витрати на модернізацію сільськогосподарської техніки, купівлю земель.

Для прийняття рішення про капітальні вкладення сільськогосподарському підприємству АПК необхідно порівняти суму витраченого фізичного та інтелектуального капіталу з додатковим прибутком, яка може бути отримана в майбутньому. Часто майбутні прибутки від капіталовкладень можуть виявитися вище або нижче, ніж очікувалося.

Список літератури:

1. Бабич Ю. А. Кредитування аграрного сектору економіки у розвинутих країнах світу / Ю. А. Бабич // Економіка України. – 2012. – № 4. – С. 155.
2. Грущинський Я. М. Фінансово-правові механізми інвестування в сільське господарство / Я. М. Грущинський, П. Д. Алексєєв // Часопис Київського ун-ту права. – 2010. – № 4. – С. 255.
3. Копистко О. В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О. В. Копистко // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 61.
4. Левченко Н. В. Методи оцінювання інвестиційної привабливості сільського господарства регіонів України в контексті стратегічного планування / Н. В. Левченко, В. В. Огліх // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8. – С. 285.
5. Майданевич П. М. Методологічні засади оцінювання інвестиційної привабливості підприємств / П. М. Майданевич // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 7. – С. 125.

Однорог М. А.

Технологическо-экономический колледж
Белоцерковского национального аграрного университета

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ

Резюме

Исследованы теоретические вопросы методики оценки инвестиционной привлекательности и обеспечения сельскохозяйственных предприятий в аграрном секторе. В статье обоснована методика комплексной оценки инвестиционного обеспечения сельскохозяйственных предприятий, основанная на использовании системы расчетов. Предложена методика оценки использования инвестиций, которая позволяет достаточно объективно оценить деятельность сельскохозяйственных предприятий с учетом их ресурсообеспечения. Материал статьи ориентирован на широкую аудиторию научных работников, преподавателей, работников государственных органов исполнительной власти и студентов вузов.

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия, аграрный сектор, инвестиционное обеспечение, инвестиционная привлекательность, оценка.

Odnorog M. A.

Technological and Economic College
Bila Tserkva National Agrarian University

METHODS EVALUATION OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS AND PROVIDING AGRICULTURAL ENTERPRISES IN AGRICULTURAL SECTOR

Summary

Theoretical issues of methodology for assessing the attractiveness of investment and provision of agricultural enterprises in the agricultural sector. In the article the method of comprehensive evaluation of investment support agricultural enterprises, which is based on the use of estimates. The method of evaluation of the use of investment, which allows one to objectively assess the work of the agricultural enterprises taking into account their resource provision. The article is aimed at a wide audience of researchers, teachers, employees of government agencies and university students.

Key words: farms, agriculture, investment, investment attractiveness rating.